

SVERIGE

August 1914—December 1914

Ved

Cand. polit. **J. C. Jacobsen.**

Indhold.

Statens Finanser.....	S. 134
Børsforhold og Pengevæsen	S. 135
Prisregulering (Detailpriser)	S. 137
Industri (Arbejdsmarkedet).....	S. 138
Handel og Skibsfart.....	S. 140

Statens Finanser.

Paa Grund af de ekstraordinære Udgifter, som de af Verdenskrigen foraarsagede Forhold medførte for Staten, og den Nedgang i Indtægterne, som fandt Sted — Toldindtægterne udgjorde saaledes i Jan.—Nov. 1914 ca. 55 Mill. Kr. mod ca. 65 Mill. Kr. i Jan.—Nov. 1913, altsaa en Nedgang paa 10 Mill. Kr. — blev det nødvendigt at skaffe sig overordentlige Indtægter. Dette skete ved et indenlandsk Statslaan i Oktober Maaned; Laanet var et 5 pCt. Obligationslaan paa 30 Mill. Kr., der blev emitteret til pari. Det var første Gang siden 1870, at Staten optog et 5 pCt. Laan. Staten forbeholdt sig Ret til først at konvertere det i 1924.

I December afsluttede Røgældskontoret gennem Stockholms Handelsbank og Stockholms enskilda Bank Aftale med Bankierfirmaet Kuhn, Loeb & Co. og National City Bank of New York i New York om Optagelse af et Laan paa 5 Millioner Dollars i toaarige Skatkammerveksler. Laanet

optoges hovedsageligst for at skaffe Dollarvaluta til at likvidere de i Amerika foretagne Indkøb af de for Landet nødvendige Raavarer og Livsfornødenheder. Det meddeltes i Pressen, at Vilkaarene, der blev opnaaede, var bedre end hvad der gjaldt for det omtrent tilsvarende norske Laan paa 3 Mill. Dollars, som blev optaget i Oktober Maaned.

Af stor Betydning for Statens Finanser var Indførselen af et Tobaksmonopol. Der blev dannet et under Statskontrol staaende Aktieselskab med Monopol, Aktiebolaget Svenska Tobaksmonopolet. Det man ventede sig af denne Forening af Statskontrol og Privatdrift var betydelige Besparelser, for det første ved at koncentrere alle de smaa Bedrifter i et enkelt stort Selskab, for det andet ved at mange af den frie Konkurrences Udgifter, som Udgifterne til Reklame, bortfaldt. Tiltrods for, at de hidtil gældende Detailpriser blev opretholdt, ventede Staten allerede det første Aar en Indtægt af Monopolet paa ca. 13 Mill. Kr. Med de Erstatningsbeløb, som blev udbetalt, ansloges Udgifterne for at bringe Monopolet i Stand til ca. 42 Mill. Kr.

Børsforhold og Pengevæsen.

Ved Krigens Udbrud var Rigsbankens Guldbeholdning ca. 106 Mill. Kr., som tillod Banken at udgive Sedler til et Beløb af ca. 335 Mill. Kr., medens den cirkulerende Seddelmængde kun var ca. 206 Mill. Kr. Hvorledes Banken har klaret de ekstraordinære Krav, der blev stillet til den, vil fremgaa af omstaaende Oversigt over Bankens ugentlige Rapporter.

Medens Guldbeholdningen omtrent var uforandret gennem hele Tidsrummet, steg den cirkulerende Seddelmængde med ca. 80 Mill. Kr. Som Følge heraf formindskedes Kontoen: ubenyttet Seddeludstedelsesret til ca. 50 Mill. Kr. Bankens Tilgodehavende i Udlandet gik stærkt tilbage, medens Kontoen: Veksler betalbare i Riget gik frem med ca. 100 pCt. Den nye Konto: Laan mod Statspapirer og Obligationer steg til 33 Mill. Kr. ved Aarets Slutning, Bankens egen Beholdning af inden- og udenlandske Statspapirer gik stærkt ned i den første Krigsmaaned, men naaede dog snart igen op paa omtrent det samme Beløb som tidligere.

	25. Juli	8. Aug.	29. August	26. Septbr.	31. Oktbr.	28. Novbr.	19. Decbr.
	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. Kr.	Mill. K.
Guldbeholdning	105,8	103,0	103,2	103,4	103,0	104,4	104,4
Seddeludstedelsesret	335,2	331,0	316,4	319,0	332,0	333,8	334,1
Cirkulerende Sedler	206,2	281,0	270,0	276,4	284,0	271,1	284,0
Altsaa ubenyttet Seddeludstedelsesret	129,0	49,1	45,8	43,2	48,0	62,7	49,5
Supplementær Seddeldækning:							
Inden og udenlandske Statspapirer	28,0	2,0	2,0	21,0	26,0	26,5	26,4
Indenlandske Obligationer	2,8	2,8	3,8	3,1	3,4	3,3	3,5
Guld i Udlandet eller under Vejs derfra	—	—	—	—	—	—	—
Veksler betalbare i Riget	83,0	169,6	154,7	134,3	117,8	121,2	172,4
— — — udenfor Riget	67,1	42,2	47,0	48,8	45,3	44,3	37,2
Fordringer hos Banker eller Bankierer i Udlandet	48,4	18,5	5,7	2,4	2,0	8,0	5,8
Laan mod Statspapirer og Obligationer	—	—	—	6,0	36,0	29,0	33,3
I alt	229,4	235,7	213,2	216,2	231,7	233,3	278,4
Indestaaende paa Girokonto . . .	68,2	74,6	70,3	53,6	58,4	68,2	106,0

Ved en Bekendtgørelse fra Rigsbanken af $\frac{2}{8}$ blev det meddelt, at Bankens Indløsning af dens Sedler med Guld suspenderedes fra og med den $\frac{3}{8}$ 1914.

Den af Banken noterede Diskonto var indtil $\frac{31}{7}$ $4\frac{1}{2}$ pCt. (fra og med $\frac{1}{2}$ 1914), forhøjedes saa til $5\frac{1}{2}$ pCt. og igen fra den $\frac{3}{8}$ til $6\frac{1}{2}$ pCt., den $\frac{28}{8}$ blev den nedsat til 6 pCt. og har siden holdt sig uforandret.

Krigen synes ikke i særlig Grad at have influeret paa de svenske Bankers Stilling, samtlige Bankers Balance udgjorde pr. 31. Juli ca. 3300 Mill. Kr., pr. 30. November ca. 3460 Mill. Kr.

Efter Beslutning af Fondsbørskomiteen blev Stockholms Fondsbørs lukket fra og med $\frac{31}{8}$. Den blev genaabnet den $\frac{3}{11}$, Noteringerne viste den følgende Tid nogen Nedgang, særlig var enkelte Industripapirer lavere, hvorfor der ogsaa i Pressen blev taget til Orde for at lukke Børsen paany.

Paa Valutamarkedet var Forholdene ligesaa abnorme som i Danmark og Norge. De den $\frac{29}{12}$ noterede Kurser var saaledes for Reichsmark: 87,75 Kr., £: 19,20 Kr., Francs: 77,50 Kr.

Ved Lov af $\frac{5}{8}$ blev der udstedt et almindeligt Moratorium. Ved dette blev der givet Henstand indtil den $\frac{7}{9}$ med Betaling af Gæld forfalden før Lovens Ikrafttræden, for Gæld forfalden til Betaling senere en Kalendermaanend efter Forfaldstiden. Undtagne fra Moratoriet var Skatter og andre offentlige Afgifter. Ved Lov af $\frac{1}{9}$ blev Moratoriet forlænget. Ved Lov af $\frac{18}{9}$ blev der givet Kongen, naar Rigsdagen ikke var inde, Ret til at forordne om Spørgsmaalet. I Henhold hertil er der udstedt kgl. Anordninger af $\frac{18}{9}$, $\frac{23}{10}$, $\frac{26}{11}$ og $\frac{23}{12}$, som angiver Moratoriets Omfang og Varighed. Moratoriet synes ikke saaledes som i Norge at have vakt nogen Utilfredshed, man var overtydet om, at saaledes som Forholdene laa, var det ganske simpelt en Nødvendighed.

Prisregulering (Detailpriser).

Den $\frac{11}{8}$ nedsattes den saakaldte „Statens livsmedelskommission“ med den Opgave at følge Prisbevægelserne paa Livsfornødenheder og særligt angaaende Tilgangen, Fordelingen og Handelen med Livsfornødenheder¹⁾ af forskellig Slags, og fremkomme med Forslag i saa Henseende. For at gennemføre en saadan Fordeling henvendte man sig om Hjælp hos Svenska lantmännens riksförbund, der repræsenterer de svenske Landmænds lokale Indkøbsforeninger, ligesom man gennem Forbundet haabede om fornødent at kunne sætte sig i Forbindelse med Forbrugsforeninger og Detailhandlere, der var villige til at deltage i Fordelingsarbejdet. Det lykkedes ogsaa at ordne denne Sag. En Forudsætning for, at nævnte Forbund vilde paatage sig Opgaven, var ganske vist, at det fik 500 000 Kr. som Driftskapital, men dette Beløb blev hurtigt vedtaget af Rigsdagen som Laan til Forbundet mod en Rente af $4\frac{1}{2}$ pCt. og mod Tilbagebetaling senest $\frac{1}{11}$ 1915.

Ved Siden af Statens livsmedelskommission blev der allerede under $\frac{7}{8}$, hvor det af Regeringen skønnedes nødvendigt, oprettet „lokale livsmedelskommissioner“, og af saadanne fandtes allerede en Maaned efter rundt om i Riget

¹⁾ Jfr. ogsaa Dr. Mackeprang, Nationaløk. Tidsskr. 1914, S. 545 og 1915, S. 45.

over to Hundrede. Anledningen til disses Nedsættelse var den stærke Prisstigning, der fandt Sted i den første Uge af August.

Efter den officielle svenske Statistik over Detailpriserne rundt om i Riget har Prisstigningen fra Juli til December været størst for Æg, nemlig 97 $\frac{1}{2}$ %, stor har Prisstigningen ogsaa været for Ærter og al Slags Mel og Gryn, Smør og Brød er gennemsnitlig steget med 15 $\frac{1}{2}$ %. For Kul og Koks, særlig engelske, var Stigningen meget betydelig i August, men Priserne er senere gaaet ned og var i December kun 10 pCt. højere end i Juli. For de fleste andre Varer har Prisstigningen været mindre end 10 pCt. Kødpriserne er gennemgaaende faldet 5 pCt.

Der har i Sverige ikke været Tale om Maksimalpriser, derimod har Statens livsmedelskommission sat sig i Forbindelse med Kornimportørernes og Møllernes Foreninger for at faa konstateret Beholdningerne af Havre, Klid, Oliekager samt Rug og Hvede, samt for at undersøge Udsigterne til Forsyningen hermed. Ligeledes har den forsøgt at regulere Kartofflernes Fordeling over hele Riget. Endvidere har Kommissionen foreslaaet Regeringen at opkøbe og oplagre et Reservefond paa 60 000 Tons Hvede, hvad der svarer til omtrent 2 Maaneders Normalforbrug. Regeringen har tiltraadt Forslaget, og Pengene er stillet til Disposition i December—Februar. Endelig har Regeringen efter Kommissionens Henstilling suspenderet Tolden paa Rug og Hvede samt Rugmel og Hvedemel fra den $28/12$ til og med $31/5$ 1915.

Industri (Arbejdsmarkedet).

Den $10/8$ nedsattes „Statens industrikommission“ til Varetagelse af Industriens Interesser under Krisen. Paa Foranstaltning af denne blev der foretaget en Enquête blandt Indehaverne af Landets industrielle Bedrifter for at skaffe Oplysninger om Industriens Forsyning med Kul, Olie og andre Raastoffer, dens Afsætningsmuligheder og Kreditforhold, Forandringer i Arbejdsstyrken eller Arbejdstiden, Prisforhøjelser, samt Transportvanskelighederne.

Kommissionen har bistaet Industrien ved at skaffe Raastoffer fra Udlandet. Den har skaffet Fragtnedsættelser

paa Statsbanerne for Eksportgods og importerede industrielle Raastoffer. Den har underhandlet med Stat og Kommune om nye Bestillinger til Industrien og med Bankerne om Kreditforholdenes Regulering. Endelig er den bleven raadspurgt af Regeringen i Spørgsmaalet om Eksportforbud.

Den ¹⁰/₈ blev ogsaa Statens arbejdsløshedskommission nedsat. Den skulde i Samraad med Socialstyrelsen fremsætte Forslag til Foranstaltninger, der var egnede til at modvirke den paa Grund af de ekstraordinære Forhold forventede Arbejdsløshed. Kommissionen forespurgte i den Henseende en Række Stats- og kommunale Institutioner, hvilke offentlige Arbejder der kunde sættes i Gang. Endvidere fik den udvirket, at der blev nedsat lokale Arbejdsløshedskomitéer, dels Lenskomitéer, dels kommunale Komitéer. Endelig havde Kommissionen et Møde med Repræsentanter for Arbejdsgiver- og Arbejderorganisationerne for at raadslaa om de Foranstaltninger, som fra deres Side skulde foretages for at forbedre Forholdene paa Arbejdsmarkedet.

Den offentliggjorte Statistik over Arbejdsløsheden viser, at der den ¹⁵/₈ af 257 000 industrielle Arbejdere var 17,3 pCt. helt arbejdsløse (heraf dog 7,6 indkaldt til Militærtjeneste) og 32,2 pCt. havde formindsket Arbejdstid. Den ¹/₉ var Arbejdsløshedsprocenterne henholdsvis for helt arbejdsløse 12,5 pCt. (heraf 6,1 pCt. indkaldt til Militærtjeneste) og 26,5 pCt. for Arbejdere med formindsket Arbejdstid. De af de offentlige Arbejdsanvisningskontorer offentliggjorte Tal viser, at der i Juli for hver 100 ledige Pladser var 99 Ansøgere, August 133, September 121, Oktober 128, November 192 og December 182.

I Slutningen af December udgjorde Antallet af kommunale Arbejdsløshedskomitéer over 400. I 57 Kommuner var der udbetalt i Understøttelse til arbejdsløse ca. 155 000 Kr. En paa samme Tid foretagen Beregning viste, at der dels ikke var afsluttet, dels endnu ikke paabegyndt almene Arbejder med Statsbidrag til et Beløb af 27 å 28 Mill. Kr.

Endelig kan der nævnes, at der paa Forslag af Statens arbejdsløshedskommission af Rigsdagen blev bevilget 5 Mill. Kr. til Understøttelse af arbejdsløse.

Handel og Skibsfart (Sø-Forsikring).

Der foreligger nu en foreløbig Opgørelse over Landets Udenrigshandel i 1914. Denne Opgørelse, der altsaa ogsaa omfatter de 7 første Fredsmaaneder, viser derved endmere, hvor stærkt Verdenskrigen har influeret paa Landets Handelsomsætning. Efter Opgørelsen er nemlig hele Udenrigshandelen i Sammenligning med det nærmest foregaaende Aar formindsket med 146,3 Mill. Kr. eller 8,78 pCt. For Importen udgør Formindskelsen 77,1 Mill. Kr. eller 9,1 pCt. og for Eksporten 69,2 Mill. Kr. eller 8,15 pCt. Aarets Importoverskud er 21,1 Mill. Kr. imod 29 Mill. Kr. i 1913.

Af Nedgangen i Importen findes næsten 44 Mill. Kr. paa Import af Konsumtionsvarer og 33,2 Mill. Kr. paa Import af Raamateriale til Forarbejdning. Den største Nedgang findes indenfor Gruppen Korn og Foderstoffer (ialt ca. 22 Mill. Kr.) og Stenkul og Koks (6,6 Mill. Kr.).

Indenfor Eksporten er det navnlig Jernmalm og Jernvarer, der udviser stor Nedgang — kvantitativt ca. 118 Mill. kg, repræsenterende en Værdinedgang paa over 20 Mill. Kr.

For Skibsfarten viste de sidste Maaneder af Aaret sig ualmindelig gode, efter at den Lammelse, som Verdenskrigens Udbrud her medførte, var overvundet. Fragterne steg mod Aarets Slutning til en Højde, der endog overgik Raterne fra den sidste Højkonjunktur, for Østersøen var der saaledes i de Fragter, der noteredes for Kul, en Stigning paa over 100 pCt. Den paa Fragtmarkedet herskende Hausse gjorde det endog vanskeligt at tale om nogen gældende Notering, man betalte simpelthen, hvad der blev forlangt, blot for at faa den nødvendige Tonnage.

Til trods for de overordentlig høje Fragter havde den svenske Skibsfart dog, ligesom Skibsfarten i de andre neutrale Lande, store Vanskeligheder at kæmpe med. Baade Englands Nordsøspærring og Tysklands Erklæring om at betragte Trævarer som Krigskontrabande lagde Hindringer i Vejen. Hertil kom det direkte Tab af Skibe ved Minesprængninger, og endelig reducerede Visitationerne af Handelsskibene, der ofte foregik i særlige Visitationshavne, gennem den derved forvoldte Tidsspilde i høj Grad Redernes Fragtfortjeneste.

Afgangen i den svenske Flaades Tonnage var stor

paa Grund af de ekstraordinære Forhold; Tilgangen var dog ogsaa betydelig, idet der i Aarets Løb byggedes i selve Landet 15 000 Bruttotons. Fra Udlandet kom der 82 000 Bruttotons (mest fra England). Da England har indført Eksportforbud for Fartøjer, aabner der sig derigennem gode Muligheder for svensk Skibsbygningsindustri.

Den 18/8 blev der vedtaget en Lov om Søforsikring mod Krigsfare. Krigsforsikringen blev henlagt til en Kommission „Statens krigsförsäkringskommission“ bestaaende af 8 Medlemmer. Denne bestemmer Præmiernes Størrelse i hvert enkelt Tilfælde. Forsikringssummen maa ikke overstige 80 pCt. af Skibets takserede Værdi og højst beløbe sig til 400 000 Kr.
